

ערב שבת קודש
עניג שבת
 פרשת: **לך לך - וירא**
 ז' במרחשון התשע"ב
 יוצא לאור ע"י העמותה להשרשת ערכים יהודיים לאומיים
 לעילוי נשמת בעלי, אבינו וסבנו הרב אורי דסברג ז"ל (04.11.2011)
 עלון מס' 2 (1,051)
 (שנה עשרים ושש)

מועדי השבת לך לך
 ער"ש מוצ"ש

י-ם	17.25	16.12
ת"א	17.26	16.26
ח'פ"ה	17.24	16.16
ב"ש	17.28	16.30
אילת	17.26	16.23

זמני היום והלימודים היומיים:

מטבת לך - יום 1	(אופק ת"א)
עלות השחר	4.33 - 4.28
זמן הנחת תפילין	5.03 - 4.58
הנץ החמה (מישור)	6.06 - 6.01
הנץ החמה (הנראה)	6.12 - 6.06
ס"ז ק"ש מג"א	7.59 - 7.56
חצות היום	11.25 - 11.24
מנחה גדולה	11.55 - 11.55
שקיעת החמה	16.43 - 16.48
צאת הכוכבים ב'	17.33 - 17.38

דף יומי: חולין קלב - קלח
מועדי השבת וירא
 ער"ש מוצ"ש

י-ם	17.20	16.07
ת"א	17.22	16.21
ח'פ"ה	17.20	16.11
ב"ש	17.23	16.25
אילת	17.21	16.18

זמני היום והלימודים היומיים:

מטבת וירא - יום 1	(אופק ת"א)
עלות השחר	4.38 - 4.34
זמן הנחת תפילין	5.08 - 5.04
הנץ החמה (מישור)	6.12 - 6.07
הנץ החמה (הנראה)	6.18 - 6.12
ס"ז ק"ש מג"א	8.02 - 7.59
חצות היום	11.26 - 11.25
מנחה גדולה	11.57 - 11.55
שקיעת החמה	16.39 - 16.43
צאת הכוכבים ב'	17.29 - 17.33

דף יומי: חולין קלט - בכורות ד
 לזמנים נוספים בכל הארץ שלח את המילה
 "זמן" ובקשתך למספר 1315.
 לדוגמא: זמן שקיעה מתח בבביריה
 את העלון ניתן למצוא באתר
 www.yeshiva.org.il
 וגם באתר מורשת בקטגוריית עלוני שבת
 ב"מדעי יהודי" www.moreshet.co.il
 יו"ר העמותה והעורך עו"ד שמואל כהן
 כתובת: רח' בלוק 3, ת"א
 טל: 03-5234063, פקס: 03-5234054
 דוא"ל: smuladv@netvision.net.il
 דפוס: אקסטרה פרינט 50-54-50-1700

חידושו של אברהם אבינו

פעמים רבות אנו נפגשים במדרשי חז"ל המצוטטים על ידי רש"י ופרשנים נוספים, ומוסיפים תפאורה ונופך לסיפורי התורה. בחלק מן המקרים דברי חז"ל משתלבים יפה בפשטי המקראות, ומטרתם להדגיש ולפתח את הרעיון אותו חז"ל ראו בלשון התורה. אלא שבמקרים רבים דבריהם מעוררים אצלנו תמיהה. מה ראו חז"ל למסור לנו פרט כזה או אחר שאיננו כתוב מפורש ובמבט ראשון גם נראה כמחור ואיננו רלוונטי. עלינו להניח כי לרוב אין בכוננתם של חז"ל להעביר לנו מידע היסטורי שהתורה העלימה מאיתנו. דרך הסיפור הם מעוניינים ללמדנו נקודה עניינית מסוימת.

כדוגמא אתמקד במדרש המובא ברש"י על פרשה וירא. כאשר שלושת המלאכים מגיעים לביתו של אברהם אבינו הוא פונה אליהם ומבקש מהם להיכנס ולהתארח אצלו: "קָח נָא מַעֲט מִיַּם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הַעֵץ" (בראשית יח, ד). הצעתו של אברהם לתת מעט מים לרחיצת הרגלים לאנשים שהגיעו זה עתה מן הדרך נראית אלמנטרית. אלא שחז"ל ראו בכך אמירה אחרת מכיוונו של אברהם, ואלו דברי רש"י: "כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה, שנאמר (פרק יט, פסוק ב) ולינו ורחצו רגליכם".

שתי שאלות ניצבות בפני הקורא דברי חז"ל אלו. ראשית, מה ראו חכמינו להוציא את הפסוק מפשטו ולפרש את רחיצת הרגלים כהיטהרות והתנקות מעבודה זרה, עד כדי העברת ביקורת על לוט שהקדים את הצעת הלילה לרחיצה. שנית, חזו השאלה המתמיהה יותר, היכן שמענו על סוג כזה של עבודה זרה בה האדם עובד את אבק רגליו? האם מעבודה זרה כזו חשש אברהם?

נראה שחז"ל מעוניינים להדגיש לנו לאורך כל סיפורי אברהם את חידושו האוניברסאלי הגדול של אברהם, שאקטואלי גם לימינו אנו. אברהם מביא לעולם את בשורת המונותאיזם - האמונה בא-ל אחד. לא זו בלבד שיש רק א-ל אחד אלא שמשכנו איננו רק בשמים אלא גם על הארץ. כך אומר אברהם למלך סדום: "וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סְדֹם הֲרִימֹתִי יָדִי אֶל ה' אֱ-לֹהֵי עֵלְיוֹן קִנְיָה שְׁמַיִם וָאָרֶץ" (י"ד, כ"ב). דברי אברהם נאמרו כתגובה למלך סדום שרצה להציע לאברהם חלוקה בשלל המלחמה מול ארבעת המלכים. "תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְכָּשׁ קַח לָךְ" (שם כ"א). מלך סדום חושב שאם אברהם ניצח, הרי שהכל שייך לאברהם המנצח שזכה בשלל, ובכל אופן הוא מבקש ממנו את האנשים שנפלו בשבי. אבל אברהם מלמד אותו שגם המנצח איננו 'בעל הבית' האמיתי, אלא 'לה' הארץ ומלוואה", ולכן הוא מעוניין להשיב גם את הרכוש לאנשי סדום. בעוד שאצל מלך סדום - האדם הוא שנמצא במרכז, אצל אברהם - הקב"ה נמצא במרכז.

אמונה כמו זו של מלך סדום ייחסו חז"ל גם לאורחים של אברהם כפי שנדמו לו בתחילה. אבק הרגלים נוצר מפעולותיו וממעשיו של האדם. אנשים המשתחוים לאבק רגליהם הם אנשים הסוגדים לעצמם ולפועלם, מעמידים את עצמם במרכז ואת הבורא במעגל החיצוני, אם בכלל. אברהם איננו מוכן שרעיונות ותפיסות כאלו יחלחלו לתוך ביתו ולכן הוא מבקש "וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם". לעומתו, בן אחיו, לוט, שהלך להתגורר בסדום איננו שותף מלא של אברהם לדרך וקרבנותו לאנשי סדום העמידה אותו במקום יותר סלחני ומתפשר כלפי תפיסת עולם זו. הרב ארי סט, רב הקיבוץ הדתי סעד

שתי בריתות כרת הקב"ה עם אברהם בענין ארץ ישראל בפרשת לך לך. "ברית בין הבתרים": "אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה... לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת" (טו, ז"ח). כאן ניתנת הארץ לזרע אברהם ללא תנאי וללא תמורה. בהמשך (יז, ג"ד) נכרתה הברית השניה - "ברית המילה". גם בברית המילה חוזר הקב"ה על ההבטחה: "ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגרדך את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים" (שם, ח). מה הקשר בין ברית מילה להבטחת הארץ?

כשנקרא פעם נוספת את פסוק ח' נמצא שאחרי הבטחת כל ארץ כנען לזרעו של אברהם יש המשך תמוה: הקב"ה מסיים ב: "והייתי להם לאלהים". מה הקשר לנתינת הארץ. מתחילת פרק טו נבחיץ שדוקא בנושא האמונה באלוהים לא נמצא את המשפט הזה: "והייתי להם לאלהים". מכאן נמצא כי הקב"ה התנה עם אברהם שארץ ישראל תינתן לזרעו בתנאי שיקבלו עליהם עול מלכות שמים.

הנה יקשה השואל, מזה זמן רב שהרבה עושים ברית מילה ושאינם יהודים. אולי לפלשתינים מהולים יש חלק בהבטחה על הארץ? והרי הם אפילו צועקים "אללה הוא אכבר", הם הרי מכירים בכוח עליון? אתם חושבים שרק אני חושב כך? הנה בזמן שעדיין עבדו לאלילים חשב אברהם אבינו שישמעאל זכאי לרשת את הארץ, לפחות יחד עם יצחק. הרי אברהם מבקש: "לו ישמעאל יחיה לפניך" (יז, יח) - הוא היה זרעי וממשיך דרכי. הקב"ה לא מסכים עם אברהם, "אבל שרה אשתך יולדת בן...". יש כאן "אבל" גדול מודיע הקב"ה לאברהם. הבן שלך ששרה יולדת הוא היורש, הוא זרעך "וקראת את שמו יצחק, והקמתי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו" (שם יט). ועדיין התורה כותבת: "ואלה תלדת ישמעאל בן אברהם" (כה, יב), ובאותו ניסוח: "ואלה תולדת יצחק בן אברהם" (כה, יט) - שניהם במעמד שווה!

אלא שההחלטה הסופית, הפסק הסופי שאינו ניתן יותר לערעור (בג"צ של היום בהרכב מלא שהחליט...!...) קובע: "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת, וישלחם מעל יצחק בנו בעודות יחד עם יצחק אל ארץ קדם" (כה, ה"ו). הנה כי כן אברהם, בחלקו את הירושה, לא השווה את יצחק לישמעאל. את הירושה נתן ליצחק, ולישמעאל - בן הפילגש וליתר בני הפילגשים חילק מתנות בחייו, ושלח אותם הרחק מיצחק, אל ארץ קדם. אברהם מקיים ומוציא לפועל את הבטחת ה': "ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה..." (יז, כא)

זרעו של אברהם ויורשיו הבלעדיים של הארץ הם האבות יצחק ויעקב. גם אם בני דודינו מכירים בקב"ה ומשייכים עצמם לזרע אברהם, הם את שלהם קיבלו במתנות מאברהם ואת הארץ כולה ירש הזרע הנבחר של אברהם והוא יצחק ואחיו יעקב ובניו וכך הלאה - הזרע היהודי של עין אברהם.

"בדרךך חייני"
 מערכת "עניג שבת" מודה למאות הקוראים שגענו לבקשתנו ושלחו לנו חומר למדור הזהירות בדרכים - "בדרךך חייני" (על פי תהילים קי"ט, ז). בינתיים נתנו כמה פרשות ללא מאמר. בספר בראשית חסר לנו מאמר לפרשת וירא וישלח. אנו מזמינים את הקוראים לפנות אלינו, עד ליום חמישי י"ג במרחשון (10.11.11) בהצעה לכתיבת מאמר מתאים לאותן פרשות.

בס"ד
מפעל תפילין
 יצור בחי תפילין
 נסוח מהודרות בכל
 הנוסחאות
 077015
 21577

בהשגחה הרב חשה שאול
 קליין שלי"א מו"צ בנדיץ
 רחוק הגר"ש ואור שלי"א

בדיקת תפילין ותיקונים
 במקום שרונים בדיקת מחשב
 למחזות, פרשיות נ"ך

לפניה, להמשיכות ולהזמנות:
09-8870673

מאפיית
הכהנים
 BREAD CAFE
 כשר בהשגחת הרבנות חלון ובעתים
 חולין בעתים

מתמחים בייצור של דברי מאפה בשיטה חדשנית - ב"טעם של פעם"

סניפי הרשת: * חולון: המרכבה 73, טל. 035507077
 * תל אביב: יגאל אלון 126 "קופי שופ" טל. 036964865
 * גבעתיים: ויצמן 24 - "קופי שופ" 035718348
 * כורזין 5 035713554
 * תפוצות ישראל 6 - "קופי שופ" 035713554

דיני השבוע ומנהגיו

שבת פרשת לך לך

הפטרה: "למה תאמרו יעקב" (ישעיהו מ, כז).

שליח ציבור מברך למתענים בה"ב. במנהג לברך קודם החזרת שפת התורה להיכל. כשיש בבית הכנסת ברית מילה או חתן מברכים בתפילת מנחה.

יום שני: תענית שני קמא. יום חמישי: תענית חמישי

תענית שני חמישי שני (בה"ב)

יש נוהגים להתענות מיד לאחר ראש חודש מרחשון ולאחר ראש חודש אייר, דהיינו לאחר חג הסוכות ולאחר חג הפסח (שולחן ערוך תצב, א) ובמשנה ברורה שם ס"ק ב-ד, בימי שני, חמישי ושני אחרי.

במשנה ברורה (תקס"ד) אומר שאם אדם נמצא במקום שנוהגים להתענות בה"ב, והוא אינו צם, לא יאכל בפרהסיא, כמו בתענית ציבור, אלא בצנעה.

בשבת שלאחר ראש חודש מרחשון ואייר, לפני החזרת ספר התורה להיכל מברך השליח ציבור את כל מי שיקבל עליו להתענות תענית בה"ב (שם בשולחן ערוך תצב, א). אמנם אין עניית אמן לברכה מחייבת להתענות, אלא אם כן קיבל עליו בפיו להתענות (שם סעיף ג), אבל הנמצא בבית הכנסת ועונה אמן אחר הברכה, אינו צריך קבלת תענית במנחה ביום שלפני התענית.

הטעם לתענית בה"ב:

הסיבה הנפוצה היא: כאמור, שמה חטאו בימי הרגל. שמה תוך כדי חגיגות לא שמו לב, ועברו עבירות, לכן, מיד אחרי החיים קבעו את ימי בה"ב. (שם במשנה ברורה ס"ק א). במטה משה (סימן תשמז) הסביר שנקבעו דוקא ימים אלה, שהם ימי רצון.

במקור היו אלה ימים של תענית, אך ברבות הימים השתחררו רובם מהתענית והשאירו רק את הסליחות, וגם מנהג זה אין אמירת סליחות, כמעט שכבר לא מקוים. וראה במשנה ברורה (תקס"ד) שרק יחידים נהגו להתענות בו. יש גם הסוברים כי מתענים אחרי סוכות משום הגשמים, ואחרי פסח משום שינוי האוויר.

ביום התענית (בה"ב)

סדר התפילות:

ביום התענית, נוהגים בכתענית ציבור (רמ"א שם בסעיף א). כשיש עשרה המתענים אומר הש"ץ בחזרה של תפילת שחרית ומנחה, אחר ברכת "הגואל", "עננו". אם אין עשרה הש"ץ לא יאמר "עננו" גם לא בשומע תפילה.

בתפילת שחרית אומרים סליחות, אף כשאין עשרה מתענים בבית הכנסת (שולחן ערוך שם במשנה ברורה ס"ק ה). במקרה זה בסליחות במקום "צום שני חמישי" יאמרו "תפילת שני חמישי". כן ידאגו על הסליחות שקבועים לציבור. אומרים "אבינו מלכנו".

הקריאה בתורה:

בתפילת שחרית קוראים את הקריאה של פרשת השבוע (שם ברמ"א ובמשנה ברורה). כשיש עשרה מתענים קוראים בתפילת מנחה "ויחל" וגם אומרים "אבינו מלכנו". במשנה ברורה (תקס"ד) מסיביר שגם לדעת המקילין וסוברים שלקריאת "ויחל" לא צריך עשרה צמים, מדובר רק על שאר התעניות, אבל בתענית בה"ב צריך דוקא עשרה צמים כדי לקרוא בתורה "ויחל". מי שאינו צם לא יעלה לתורה לקריאת "ויחל".

שם (סימן תקס"ד, ח) כתב שאם טעו והתחילו לקרוא "ויחל" במקום בפרשת השבוע, אין צריך לחזור ולקרוא בפרשת השבוע.

שבת פרשת וירא

הפטרה: "ואשה אחת" (מלכים ב' ד, א).

יום שני: תענית שני תנינא.

בקשת גשמים

בליל שישי של פרשת לך לך התחילו לבקש על הגשמים ולומר בברכת השמים "ותן טל ומטר לברכה".

מי שלא שאל גשמים בברכת השנים, אם הוא עדיין אוחז בברכת השנים, ואפילו מזכיר אחרי שאמר "ברוך אתה ה' מברך השמים" – מוסיף מיד בסמוך, לפני ברכת "תקע בשופר" את הבקשה "ותן טל ומטר לברכה", ובנוסף הספדי מוסיף את כל התוספת של בקשת הגשמים. אם מזכיר אחרי שהתחיל "תקע בשופר" אומר בברכת "שומע תפילה". אבל אם התחיל רצה וכו', חזר לתחילת ברכת השנים – "ברך עלינו... ותן טל ומטר... וממשיך מאותו מקום כסדר. אם מזכיר אחרי שסיים את העמידה ועקר את רגליו – חזר לראש התפילה.

שליח ציבור ששכח לומר בתפילת לחש אינו חוזר. אם שכח לומר בחזרת הש"ץ, חזר, כמו יחיד.

גבורת גשמים בסוגל – יש שתי ברכות בתפילת עמידה המתחייבים לגשמים. הברכה הראשונה היא הברכה השנייה של תפילת העמידה – ברכת הגבורות. עניינה הוא לשבח את ה' על הורדת הגשמים על פני הארץ. הקשר בין הגשם לתחיית המתים והיכולת של ה', בורא שמים וארץ להחיות מתים ולהפריח שמונות, על ידי הגשם שנותן חיים לכל צומח ולכל חי על פני האדמה. שלוש הברכות הראשונות, אבות, גבורות וקדושה, שייכות והן רק לדברי שבח לה'. בהזכרה של: "מכלכל חיים בחסד..." יש בו המשך ורצף לגבורת גשמים ולפי הסבר זה: יש לומר: "משיב הרוח ומוריד הגשם, מכלכל חיים בחסד..." לכן, כשהפסוק לא מסתיים ב'גשם', אלא יש לו המשך 'מכלכל' וכו' יש לבטא את המילה גשם בסוגל (ולא בקמץ) ואחרי הגשם פסיק ולא נקודה.

דיוקי תפילה

צבי שביט (שטרן), שילה
zviaya@gmail.com

"ונקיתי דמם?"

בשבת לפני תפילת מוסף אומרים (בקהילות אשכנז) את תפילת אב הרחמים. תפילה זו חוזרה בזמן הפרעות של מסעי הצלב, ותוכנה הוא בקשה מהקב"ה לנקום בגויים על הדם הרב שהם שפכו. סיבה נוספת לכתיבת תפילה זו היא מפני שמשפחות שלמות קדשו יחד את השם כשמיאנו להגיד בפה שהם מאמינים באותו האיש, זה היה לאות ופלא בכל הגויים מסביב. על זה כתב גם הרב זצ"ל שגבורתם מתחברת עם גבורת לוחמי בר כוכבא. (תודה לרב אלחנן בן-גון שהאיר את עיני במקרה זה.)

בסוף התפילה מופיעים פסוקים מהתורה, מהנביאים ומהכתובים שבהם קריאה לנקמה בגויים (כנראה שאז עדיין לא ידעו שקריאה לנקמה בגויים איננה התנחלת יפה). והנה בין הפסוקים מופיע פסוק שלכאורה נראה בעל כיוון הפך לחלוטין: "ונקיתי דמם". לכאורה אם ה' אומר שהוא ינקו על הדם, אז מדוע הקריאה לנקמה בגויים. כמובן שיש גם סתירה פנימית בתוך הפסוק, כי מיד מופיעים המילים "לא נקיתי". גם עיין בהקשר שבו נכתב הפסוק מעורר תמיהה, כי כל הפסוק (ויאל"ד) עוסק במשפט שהקב"ה יעשה לעתיד לבוא (בקרוב בימינו) בגויים על הדם הרב ששפכו. אלא, שהכל נובע מנטייה טבעית שלנו לחלוקה סימטרית של הפסוקים והמשפטים שבתפילה, לשני חלקים שונים באורכם. אם נעיין בטעמים נראה שחלוקת הפסוק הנכונה היא "ונקיתי, דמם לא נקיתי". וכפי שמסביר רש"י במקום שה' אומר לגויים, שגם אם הוא מוכן לנקות על יתר החטאים שלהם, אבל, על הדם שהם שפכו בעם ישראל הוא בשום אופן לא ינקו, ולכן הוא ינקו מהם. אפשרות נוספת להסביר את הפסוק היא שהחלק הראשון של הפסוק הוא בעצם שאלה, וחלקו השני של הפסוק הוא התשובה.

כלומר "ונקיתי? דמם לא נקיתי" (תודה לרב אלחנן בן-גון שהאיר את עיני לגבי אפשרות ההבנה הזו)

נקפיד אם כך על חלוקה נכונה של הפסוק, כדי שחש וחלילה לא נהפך את תוכנו, ומי יתן, שבזכות שנקפיד על כך, מכה לראות את הנקמה בגויים בקרוב בימינו. אמן!

בדרכי חיינו

לעילוי נשמת הרב אורי דסברג ז"ל

"לך לך" מצווה ה' את אברהם והוא יוצא מחרן "ללכת ארצה נענך". דרכו הרגלית הארוכה של אברהם אבינו, מן הסתם חייבה אותו באמירת "תפילת הדרך". כיום, כאשר את מירב הנסיעות הארוכות עושים בכלי רכב – או רגלים לשייך את אמירת תפילת הדרך לנסיעה בכלי רכב דווקא. רוב הולכי הרגל כלל אינם מגיעים לסיטואציה שמחייבת אותם באמירת התפילה. או מוצאים בחוק התייחסות המטילה אחריות רבה על הנוהגים בכלי רכב ואחריות מעטה יותר מהולכי הרגל. לדוגמה: לא מצאנו שהולכי רגל נדרשים לעבור "טסט" בכדי שיתאפשר להם להלך ברחובות. רוב חוקי התעבורה מטילים מגבלות על נהגים ולא על הולכי רגל, קנסות והליכי שיפוט בנוגע לדיני התעבורה מתמקדים בנהגי כלי רכב ופחות בהולכי הדרכים גם האחריות המיקיית לקרות תאונת דרכים מוטלת, בדרך כלל, על נהגים. אחד הטעמים העיקריים לכך הוא, שכאשר ברחוב ישנה תערובת של הולכי רגל וכלי תחבורה – הולכי הרגל מהווים את האוכלוסיה הפגיעה והרגישה בעוד שנהגי כלי הרכב שייכים לאוכלוסיה הפוגעת הנדרשת לזהירות יתרה. לכאורה, ניתן היה לצפות שדווקא הולכי הדרכים הפגיעים – הם שיתפללו תפילת הדרך לשמירתם ולא נהגי כלי הרכב. ואולי בדומה לתפילת הדרך של יעקב אבינו בבואו מחרן (באותו המסלול של אברהם סבו?) תפילת הדרך, שאנו אומרים, נועדה לשמור של ניהוג אך לא פחות מכך – לשמור שלא נהרוג. "ותגיענו למחוז חפצנו לחיים לשמחה ולשלום".

האחריות המוגברת שמוטלת על הנהגים – אינה מפחיתה את מידת הזהירות שצריכה להיות להולכי הדרכים. ולכן חובה על הולכי הרגל לציית לחוקים ולתמרוזים המופנים לשמירה על חייהם. החובה נובעת מכוח חובת הציות לחוק אך לא פחות מכך מהצויו "ונשמרתם לנפשותיכם מאוד". אך מפליא הוא למצוא, לא פעם, בשו"תים הסלולריים שאלות בנוסח "האם מותר להולך רגל לעבור מעבר חצייה באור אדום". מתמיהה באיזה שלב של חציית הכביש נכתבה השאלה: לפני המעבר, תוך כדי או אחרי. ומפליא לא פחות... שהשואל מקבל תשובה. ראוי היה שהזהירות ב"מצוות שאלת רב" תופנה לזהירות בדרכים, שהעניינים הנוטעות במסך הסלולר – יופנו לרמזור וימינה ושמאלה בעת החצייה. ולגבי תשובה? – כבר כתב החכם מכל אדם – "אל תען כסיל כאיוולתו". עו"ד זאב דסברג

על משפט וכלכלה בפרשה

מנחם דסברג

הכלכלה בפרשת לך-לך

ויילך למסעיו – רש"י: בחזרתו פרע הקפותיו.

מנתוני חברת BDI לשנת 2010 עולה כי בניגוד לאברהם אבינו, מדד מוסר התשלומים בישראל הוא מהגרועים בעולם המערבי. מדד זה מחושב על ימי התשלום מורגע ביצוע העסקה עד לתשלום בפועל וכולל תנאי תשלום שסוכם מראש וימי אשראי ש'נגנבו'. המדד בישראל עומד על 97 יום לעומת 55 יום בממוצע במדינות המערב שנגדמו.

כשעוד היינו מתלווים למכולת השכונתית עם אמא, היינו סבורים כי "תרשום" הוא גם כן סוג של אמצעי תשלום. עם הזמן התברר כי המונח ההלכתי לכך הוא "הקפת חנות", אשר עליה נאמר במסכת שביעית כי שנת השמיטה אינה משמטת חוב זה. בקניה בהקפה מתקיימת מעין אמנה בין המוכר לקונה שכאשר יזדמנו לארוחן מעות הוא יפרע את כל קניותיו ובינתיים המוכר אינו נוגש בו לפרוע את חובו. אם וכאשר יעשה זאת –

תהפוך ההקפה לחוב לכל דבר והשביעית תשמטנה. מהי הפעולה המגדירה הפיכת קניה בהקפה לחוב? – לפי הרא"ש: קביעת זמן לפרעון. ה'מרדכי' טוען כי הקפה הינה רישום כמויות הסחורה שנלקחה ("תעודת משלוח"), אך כאשר מתווסף לזה מחיר, הרי שנוצר כאן חוב. הרמ"א כותב כי סיכום כל ההקפות שנעשו לכדי סכום אחד יוצר חוב. קניה חד-פעמית בה התשלום אינו נעשה בזמון, לא ניתן להגדירה כהקפת חנות, אך ישנה דעה שאם המוכר הוא הבוחר מרצונו אם להפרע מיד או לאחר זמן – אזי גם כאן מדובר בקניה בהקפה. גם אם המוכר או המלווה אינו תובע את חובו, הרי ש"פריעת בעל חוב מצווה" ושבח הוא לאברהם אבינו שבטרם נזקפו עליו הקפותיו במלווה – חזר ופרעם

סיפור ומעשה ומוסר השכל

"ויאמר ה' אל אברהם לך לך... אחרי שתעבור את כל התלאות, אל הארץ אשר אראך... שם אעשך לגוי גדול" מעשה שבא לפני הסבא קדישא משפאלי. אברך מופלג בתורה שאביו הצדיק היה עני מרוד שהשיא אותו עם בת גביר שעסק במסחר בין. גביר הבטיח לעילוי לזון אותו כל ימי חייו. כעבור כמה שנים מתה חמותו וחמיו לקח את אחותה לאשה. האשה השניה ילדה לו שני בנים. הגביר העביא את בית מסחר היין לאשתו השניה. כעבור שנים מת גם הוא. האלמנה הסכימה שהאברך ימשיך לסעד על שולחנה כמקודם וכך היה. הוא למד ועזר מעט בעסק. במשך הזמן הבין האברך כי האלמנה מתאמצת להתקרב אליו – והוא לא שת ליבו אליה ופטפט כנגד יצור. לימים ילדה אשתו של האברך והוא לא ישן באותו חדר עם היולדת. כרגיל ישבו המשפחות יחד לאכול ארוחת ערב. במקום יין רגיל נתנה לו האלמנה בארוחה יין באותו טעם רק חזק ומשכר יותר. כששב ללימודו בחדרו, לאחר ארוחת הערב, חש האברך בראשו ותדרמה נפלה עליו. האלמנה ראתה, הבינה ותתנגב לחודו. כך שהתה עמו כל אותו לילה והאברך לא ידע בשוכבה ובקומה.

כששב האברך לבית המסחר לבדוק חשבונות – זה מה שעשה בזמן מותו בעסק, החלה האלמנה להעזי פנים כנגדו, דיברה אליו בשחוק דברי עזות. כאשר ראתה כי לא ניחא ליה לשמוע את דבריה גלתה לו את הסוד ומה שעשתה עמו בלילה, ויפלו פניו ויתעצב. באותו רגע גמלה בליבו ההחלטה לברוח מהבית הזה. לאחר ששקל הדבר ודאג לפרנסת משפחתו ושלשת ילדיו דחה ההחלטה והחליט לשאול בעצתו של הסבא קדישא. האברך נסע לשאפלי וביקש עצה ותיקון מהסבא. "לתת תיקון על פי הקבלה – זה לא אני" השיב הסבא, "אבל אני זוכר את דברי רב הונא במדרש רבה ש'אם נכשל אדם בעבירה שחייב מיתה בידי שמים, מה יעשה ויחיה? אם היה רגיל לקרוא דף אחד יקרא שני דפים, ואם רגיל לשנות פרק אחד ישנה שניים, ואם אינו רגיל לשנות בכלל, יעסוק בהחזקת לומדי תורה, כמו שכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה, וכתוב כי בצל החכמה בצל הכסף. ועל מחשבתך לברוח – חלילה לך, הלא באמת אינך אשם בכל זה, ומסתמא רוצה ה' יתברך לנוסתך. ואיתא במדרש רבה פרשת בהעלותך על זה: שאין הקב"ה מעלה את האדם לשררה, כך אתה מוצא באברהם יצחק ויעקב, וכך אצל יוסף, רק אחרי שתייה חבשו ועמד בניסיונות נעשה מלך. הושיב הסבא את האברך על כסא המיוחסים וקרא לתלמידיו לשמוע שיעור.

(מובא בספר אהבת חיים, יו"ל ע"י חברת אהבת חיים. לוקט וחובר ע"י מנחם מנשה זצ"ל).

